

Een architectuurwandeling
langs onbekende schoonheid

Jugendstil in Rotterdam

Aan het eind van de negentiende eeuw waaide er een frisse wind door de architectuur en de toegepaste kunsten. De neostijlen die teruggrepen op het verleden werden vervangen door grillige vormen en decoraties met dier- en plantenmotieven. Er werd gebruik gemaakt van nieuwe materialen als smeedijzer, glas-in-lood en machinaal vervaardigde geglazuurde stenen en keramische tegels. De stroming waarin al deze elementen samenkomen wordt Art Nouveau, Nieuwe Kunst of Jugendstil genoemd. De naam Art Nouveau is afgeleid van de Parijse Salon de l'Art Nouveau; Jugendstil van het Duitse kunsttijdschrift

Die Jugend. In Nederland wordt wel gesproken van 'slaoliestijl', zo genoemd naar het affiche dat Jan Toorop in 1895 voor de Delftse slaoliefabriek ontwierp.

Jugendstil markeert de overgang naar de moderne tijd. In zekere zin is Jugendstil de stijl van de nieuwe rijken van toen, een grootstedelijke middenklasse op zoek naar een eigen culturele identiteit. In Rotterdam laten de gesloten gevelwanden van de Mathenesserlaan en Heemraadssingel dit met hun soms toeloze detaillering op een paar strekkende meter zien. Wie hier wandelt en inzoomt op sluitstenen, smeedwerk, balkonhekjes, gevelstenen, raamkozijnen en daklijsten valt op dat Jugendstil in Rotterdam sterk vertegenwoordigd is.

Jugendstil gaf de nieuwe burgerij mogelijkheden zich te onderscheiden met een eigen woning. De burcht van het individu, opgenomen in een stedelijke omgeving waarvoor de visionaire directeur Gemeentewerken G.J. de Jongh een stratenplan met allure ontwierp.

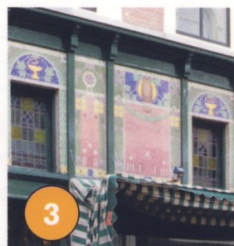
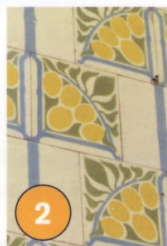
Het spoorwegnet maakte Europa in enkele decennia bereikbaar. Geïllustreerde bladen, post en telefoon maakten de wereld kleiner waardoor de nieuwe kunststroming tegelijk in Wenen, Praag, Budapest, Parijs, Brussel, Glasgow, Groningen, Den Haag en Rotterdam plaatsvond. De nieuwe klasse voelde zich ongetwijfeld aangesproken door de Jugendstil vanwege dit internationale karakter. Overal even heftig, even uitbundig en even kortstondig. Jugendstil is dan ook een Europese kunststroming bij uitstek.

De Belgische architecten Victor Horta en Paul Hankar pasten de nieuwe stijl in 1893 voor het eerst toe. Vooral in Frankrijk, België, Duitsland en Oostenrijk nam de Jugendstil een grote vlucht. Nederland speelde hierbij geen bepalende rol, maar in Den Haag, Utrecht en Groningen zijn toch veel gebouwen met Jugendstilkenmerken te vinden. Op het moment dat Rotterdam de belangrijkste uitbreidingen sinds eeuwen realiseert, bepaalt Jugendstil de mode. Rotterdam had veel van dergelijke woonhuizen, kantoren en winkelpanden, waarvan

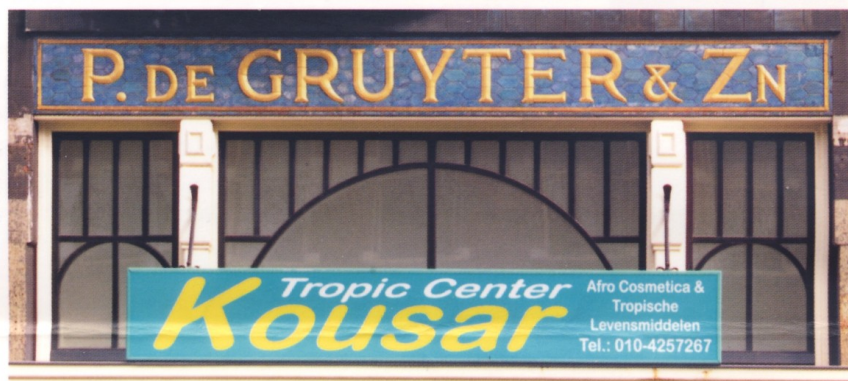
een deel door het bombardement van mei 1940 verloren is gegaan. Tijdens de wederopbouw en de stadsvernieuwing werden – niet alleen in Rotterdam – veel fraaie Jugendstilpanden gesloopt of verminkt. Lange tijd was er weinig waardering voor deze stroming. Recent zijn onder reclameborden en betimmeringen aan de **Oude Binnenweg** weer enkele mooie winkelpuien tevoorschijn gekomen. Aan de **Schiedamseweg 45** is nu weer een gevel van een oude winkel van De Gruyter te zien, een firma die overal in Nederland filialen in Jugendstilpanden had gevestigd. Wie weet wat er nog tevoorschijn komt aan de West-Kruiskade of Nieuwe Binnenweg? Rotterdam was de bakermat van het Tuschinski-concern, dat met zijn uitbundig vormgegeven bioscopen opzien baarde. Alleen het Tuschinski theater in Amsterdam vormt nog een tastbare herinnering hieraan.

Na de Eerste Wereldoorlog wordt over het algemeen de term Art Déco gebruikt voor de meer geometrische variant van deze decoratieve architectuur.

De Rotterdamse architect Willem Kromhout verfoeide de Jugendstil, 'die stijl van zeevierkronkelingen, toegepast door stoffeerdere, behangers en meubelfabrikanten.' Maar zijn American Hotel in Amsterdam behoort tot de hoogtepunten van de Nederlandse Jugendstil. In buitenlandse publicaties worden Kromhout en Berlage soms tot de Jugendstil gerekend. Uitgerekend een groep jonge Rotterdamse architecten realiseerde Jugendstil gebouwen in Nederland: Michiel Brinkman,

Jacques van Gils, Barend Hooijkaas jr., Willem Molenbroek, Herman de Roos, Willem Overeijnder, Jacobus Pieter Stok Wzn. en Jan Verheul. Zij waren afkomstig van de in 1887 gestarte architectuuropleiding van de Rotterdamse Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen. Van Gils studeerde ook in Antwerpen en Stok in Brussel. Verheul was de huisarchitect van levensverzekeringsmaatschappij De Utrecht. Minder bekend zijn vader en zoon Van Ameijden van Duyn, ontwerpers van de fraaie woonhuizen aan de **Schiedamsesingel 161-165**, H.A. Lieuwens & Zn., van de winkel aan de **Avenue Concordia 57** en Jan van Teeffelen, ontwerper van de **Wagnerhof** en het **Villapark**.

De meeste Jugendstilgebouwen in Rotterdam zijn te vinden in het **Scheepvaartkwartier**, **Kralingen** en in de wijken rond het centrum. Vooral langs de singels van het Waterproject (**Westersingel**, **Heemraadssingel**, **Provenierssingel**) en aan de brede lanen en straten als de **Mathenesserlaan**,

's-Gravendijkwal, **Bergweg** en **Rodenrijselaan** staan vele fraaie Jugendstilpanden. Maar ook in 'gewone' straten in Bospolder, Middelland, Charlois en Katendrecht zijn nog mooie panden te zien. De nieuwe rijken van de onstuimig groeiende havenstad wilden hun rijkdom graag tonen. Tegenwoordig bevinden veel van deze mooie panden zich in drukke straten, waar weinig mensen stilstaan bij de architectuur. Bovendien zijn het vaak de toppen van de gevels die de moeite waard zijn. Deze Jugendstilkaart zal voor zowel Rotterdammers als toeristen een ontdekkingstocht betekenen.

1. Het Witte Huis

WIJNHAVEN 3

W. MOLENBROEK, 1897-1898

Het Witte Huis is zo'n vertrouwd gezicht in het Rotterdamse stadsbeeld dat bijna niemand meer de moeite neemt het gebouw goed te bekijken. In de gevels van witte verblendsteen zijn decoraties aangebracht met gekleurde stenen. Onder de bogen boven de raampartijen bevinden zich tegeltableaus met bloemmotieven.

Aan de overkant aan het Oudehoofdplein 4 bevindt zich het voormalige Hotel Smits van C.N. van Goor uit ca. 1905.

2. Dubbel woonhuis

SCHIEDAMSESINGEL 161-165

D. VAN AMEIJDEN VAN DUYM, 1901

Drie generaties Van Ameijden Van Duym waren actief als timmerman/architect vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw. Zij bouwden vele woonhuizen in Cool en het Nieuwe Werk, waaronder dit eigen woonhuis. Het is één van de meest uitbundige Jugendstilpanden van Rotterdam, met gebogen lijnen in het hekwerk, glas-in-lood, sluitstenen en lateien boven de ramen en sierlijke decoraties met dierfiguren. Bovenin de gevel zit een tegeltableau.

3. Winkelpanden Oude Binnenweg

OUDE BINNENWEG 115, 144

Onder de reclameborden van een fietswinkel op nr. 115 kwam begin jaren tachtig een houten raamwerk met schitterende mozaïekpanelen uit 1910 te voorschijn. Het pand was oorspronkelijk een apotheek. Het woonhuis op nummer 144 werd in 1901 voor de familie Molenaar verbouwd tot winkel in boter en kaas. Gebogen kozijnen met glas-in-lood waren lange tijd weggetimmerd. Aan het eind van de Westersingel staat het Oude Tramhuys uit 1914 van N.D. Vredenk. Het als café gebruikte gebouwtje stond eerder op het vooroorlogse Beursplein, het Weena en de Ommoordseweg en keerde vanwege C70, een Rotterdams festival in 1970, in het centrum terug.

4. Westersingel

In de herenhuizen Westersingel 103-109 woonden Rotterdamse wethouders en industriëlen.

WOONHUIS, WESTERSINGEL 91
B. HOOIJKAAS JR., 1900

Dit stadswoonhuis heeft een mooie entreepartij met een gedecoreerde latei. In de gevel zijn kleurige baksteenpatronen te zien. Zelfs de deurkruk is sierlijk van vorm.

WOONHUIS S. MULLER, WESTERSINGEL 103
J. VERHEUL DZN., 1905

Verheul won op 23-jarige leeftijd de prijsvraag voor een nieuwe schouwburg. Rond de eeuwwisseling switchte hij van neostijlen naar Jugendstil. Opvallend bij dit stadswoonhuis voor wethouder Samuel Muller is de onevenwichtige verdeling van rechthoekige en rondboogvensters in het gevelvlak.

WOONHUIS, WESTERSINGEL 105
1905-1906

Geheel in witte verblendsteen opgetrokken pand met details in natuursteen.

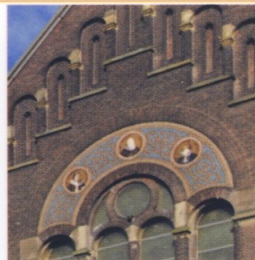
WOONHUIS, WESTERSINGEL 107
1909

Sierlijke gevel met verticale accenten.

WOONHUIS F.H. SCHREVE, WESTERSINGEL 109
J. VERHEUL DZN., 1905

Woning naast het Diaconessenhuis, gebouwd voor de directeur van het gemeenteziekenhuis aan de Coolsingel. De erker versierd met natuurstenen omlijsting, bovenin een gebeeldhouwde uil.

REMONSTRANTSE KERK
H. EVERS, J.P. STOK, 1895-1897

Op de hoek van Westersingel en Museumpark staat een kerk van H. Evers en J.P. Stok met Jugendstildetails in het interieur zoals glas-in-loodramen van de Italiaan Contini, lampen en gietijzeren zuilen.

5. Scheepvaartkwartier

In het Scheepvaartkwartier bouwden enkele Rotterdamse ondernemingen aan het begin van de twintigste eeuw een nieuw kantoorgebouw.

KANTOORGEBOUW VAN UDEN, VEERHAVEN 14-15
DE ROOS & OVEREIJNDER, 1909-1916

Architecten De Roos & Overeijnder verbouwden voor scheepvaartbedrijf Van Uden tussen 1909 en 1916 een pand aan de Veerhaven 14-15. Het interieur is rijk gedecoreerd. De gevel is voorzien van een smeedijzeren erker en allerlei verwijzingen naar de zee: zeepaardjes, een scheepsboeg en vissen. Het interieur is nog grotendeels in oorspronkelijke staat. Dezelfde architecten realiseerden in 1915 het gebouw voor Van Driel aan de Maaskade op het Noordereiland.

Op de hoek van Veerhaven en Calandstraat staat het kantoor van de Rotterdamse Lloyd met een hoektorentje met gebeeldhouwde scheepsboeg met boegbeeld van Hermes, de god van de handel. De panden in de Calandstraat 5-11, gebouwd tussen 1908 en 1912, waren in gebruik bij de cargadoorsfirma Wambersie en Zoon. In de gevel zijn gekleurde tegeltableaus en bloemmotieven verwerkt. Bij de verbouwing voor de SKVR werd het interieur ingrijpend gewijzigd, waarbij alleen de gietijzeren kolommen een prominente plaats kregen.

KANTOORGEBOUW SHV, WESTERKADE 2 **J.P. STOK WZN., G. DIEHL, 1914**

Het voormalige hoofdkantoor van de Steenkolen Handelsvereniging van J.P. Stok Wzn. en G. Diehl uit 1914 op de hoek aan de Westerkade 2 oogt van buiten weinig spectaculair. Wanden en plafond van het entreeportaal zijn prachtig gedecoreerd met turquoise keramische tegels waarvan een gedeelte in reliëf. Het kantoor aan de Willemskade 23/24 dat sinds kort bij het Wereldmuseum is getrokken was oorspronkelijk van de firma Hudig en Veder. Het is een ontwerp van F.A. Koch uit 1904. In de gevels zijn tegeltableaus opgenomen van Rotterdamse gebouwen en ambachten als smeden, vissen en jagen.

CLUBGEBOUW DE MAAS, VEERDAM 1 **M. BRINKMAN, B. HOOIJKAAS JR., 1908-1909**

De Rotterdamse havenbaronnen kwamen samen in het clubgebouw van 'hun' Koninklijke Roei- en Zeilvereniging 'De Maas'. De gevels zijn uitgevoerd in witte verblendsteen en voorzien van kleurige decoraties.

WOONHUIS, PARKLAAN 44 **H.A. LIEUWENS & ZN., 1903**

Aan de Parklaan staan fraaie woonhuizen, die tegenwoordig veelal als kantoor in gebruik zijn. Op nr. 10, 12, 26 en 44 staan woningen met Jugendstilinvloeden. Nr. 44 is een ontwerp van H.A. Lieuwens & Zn. uit 1903.

6. Hoekbebouwing

NIEUWE BINNENWEG 127-137/MATHENESSERLAAN 167-175 **J.G. MEYNS, 1901, 1907**

De hoekbebouwing van één van de drukste kruispunten van Rotterdam bestaat uit een zevental panden met winkels op de begane grond en woningen erboven. Vooral de grote hoefijzervormige ramen en de balkons met gietijzeren hekjes en consoles zijn opvallend. De muurankers zijn voorzien van vegetatieve krullen.

Nieuwe Westen

Vanaf 1903 zijn de Heemraadssingel en de Mathenesserlaan aangelegd in een stedenbouwkundig plan van G.J. de Jongh. Aan de statige lanen en singels verrezen woningen voor de goegede stand. Alles over de Heemraadssingel is te lezen in het boek *Burgermansgepruts*, 100 jaar Heemraadssingel van Gerard Peet.

7. Woonhuizen 's-Gravendijkwal

'S-GRAVENDIJKWAL 29 - 61

De 's-Gravendijkwal is door de aanleg van de tunneltraverse veranderd in een racebaan. Aan de westelijke kant tussen 1e Middellandstraat en Mathenesserlaan zijn vele fraaie panden gebouwd. De gevels van nrs. 29-45 uit ca. 1905 zijn opgetrokken in gele en rode verblendsteen. De balkons hebben smeedijzeren hekjes. Nummer 49 dateert uit 1901 en heeft gedecoreerde tableaus bovenin de gevel. De nrs. 53-61 zijn tussen 1905 en 1910 gebouwd. De smalle asymmetrische gevel op nr. 53 is kenmerkend voor de Jugendstil. Aan de overkant ligt de voormalige HBS uit 1904-1906 van gemeentearchitect Logemann.

8. Woonhuizen Mathenesserlaan

MATHENESSERLAAN 248 - 260

De Mathenesserlaan is en blijft een fraaie woonstraat die zich door het Nieuwe Westen slingert. Rond 1900 zijn de panden van nr. 248 tot 260 gebouwd. Nummer 250 is een hoog woonhuis met zware natuurstenen omljstingen boven vensters en voordeur. De houten voordeur heeft een smeedijzeren sierhek. Nr. 254 uit 1900 heeft een asymmetrische ingang met parabolvormige latei en een tegeltableau boven het grote raam. Nr. 256 uit 1902 heeft een hoefijzervormig venster en een driehoekige erker op de verdieping en accenten in groengekleurde geglaazuurde baksteen. Beide panden zijn gebouwd (en mogelijk ook ontworpen) door timmerman Jan van der Hoog uit de Safflevenstraat.

9. Dubbel woonhuis

CLAES DE VRIESELAAN 42 - 44

Ook in de nabijgelegen straten als de Schietbaanlaan, de Schermlaan, de C.P. Thielestraat en de Claes de Vrieselaan zijn mooie woonhuizen te vinden. Het dubbel woonhuis Claes de Vrieselaan 42-44 uit 1902 ontworpen door Allart Zaaijer is voorzien van bijzondere smeedijzeren ornamenten op de daklijst.

10. Woonhuizen Heemraadssingel

HEEMRAADSSINGEL 261, 269, 277

Het pand op de hoek van Mathenesserlaan en Heemraadssingel (nr. 261) werd in 1906 door Jac. van Gils ontworpen. De tegeltableaus in het torentje zijn in 1907 gemaakt door aardewerkfabriek Joost Thooff & Labouchere, later omgedoopt tot De Porceleyne Fles. Ze zijn ontworpen door A. Le Comte en stellen de Architectuur, de Schilderkunst en de Houtbewerkingskunst voor. In 1921 kreeg de woning een uitbouw met een nieuwe, beeldhouwde entree. Van 1928 tot 1934 woonde hier burgemeester Droogleever Fortuyn, zodat dit pand de bijnaam burgemeesterswoning kreeg.

De Heemraadsbrug is in 1903 gebouwd door S.J. Rutgers en vermoedelijk D.G. Logemann, de architect van het in neo-stijl ontworpen Gemeentearchief. Het is een van de eerste betonnen bruggen in Nederland,

voorzien van smeedijzeren hekwerk. Oorspronkelijk bevonden zich gietijzeren lantaarns op de brugpijlers. Een vergelijkbare brug is de Boezembrug in Crooswijk.

Heemraadssingel 269 heeft een mooie gevel van gele baksteen. Het pand is in 1905 gebouwd en vermoedelijk een ontwerp van G.J. Heiman, die er zelf van 1907 tot 1912 woonde. Het inpandige balkon is voorzien van een smeedijzeren hek.

Op Heemraadssingel 277 woonde J.H. Wilton, directeur van de gelijknamige scheepswerf, die later verhuisde naar nr. 261. Het huis is ontworpen door C.N. van Goor in 1902. Het pand is witgeverfd. De keramische tegels van bloemmotieven in de gevel zijn in 2004 tijdelijk verwijderd om te worden gerestaureerd.

11. Café Capitol

**HEEMRAADSSINGEL 260/NIEUWE BINNENWEG 345
D. MOERMAN, 1921**

De onderpui van deze bakkerij uit 1896 is in 1921 geheel bekleed met blauwgroene keramische reliëfs en verbouwd tot het bekende café Capitol. In dit hoekpand is thans café Out of Time gevestigd. In de gevel aan de Heemraadssingel is de eerste steen te zien.

12. Woonhuis Mathenesserdijk

MATHENESSERDIJK 430

Dit woonhuis is in 1901 voorzien van een nieuwe asymmetrische gevel met boven de vensters zwierige, in specie gekraste reliëfs van dierfiguren.

De houten voordeur is ook de moeite waard. Opdrachtgever was A. Engelaan Hzn., particulier. In de jaren zeventig was het een opvanghuis voor buitenlandse werknemers.

13. Woonhuis hoek Rosier Faassenstraat/Catharina Beersmanstraat

HOEK ROSIER FAASSENSTRAAT/CATHARINA BEERSMANSTRAAT
1912

De sterk verpauperde wijk Bospolder wordt grotendeels gesloopt. Tussen de nieuwbouw aan de Spanjaardstraat en de Rosier Faassenstraat zijn enkele fraaie Jugendstilpanden gerestaureerd. Het hoekpand uit 1912 heeft een op een ijzeren draagbalk uitkragende gevel, gedragen door zware hardstenen consoles. Het muurvlak boven de winkel op de begane grond is voorzien van een beeltenis van een oceaanstomer.

VILLAPARK

Architect Jan van Teeffelen (1877-1935) ontwierp voor Johan Dulfer in 1904 de Wagnerhof (zie nr. 16). In 1909 volgde een vergelijkbaar project, het Villapark bij Station Noord. Van een villapark is eigenlijk geen sprake, want het betreft een rijtje van dertien woningen rond een plantsoen. De woningen hebben ronde en hoekige gevelbeëindigingen en gebogen en hoekige erkers; ze zijn slecht onderhouden en soms lelijk gerenoveerd.

15. Kralingen

De Voorschoterlaan en de Avenue Concordia zijn eind negentiende eeuw aangelegd. Er staan vele fraai gedecoreerde stadswonhuizen in allerlei bouwstijlen. Voor de bouw van metrostation Voorschoterlaan werd de herensociëteit Eendragt Maakt Magt van J. Verheul i.s.m. De Roos & Overeijnder in 1977 gesloopt. Het tegeltableau uit de voorgevel is in de wanden van het metrostation verwerkt.

VOORSCHOTERLAAN 68, 79, 104, 113

Het hoekpand Voorschoterlaan 68 was een praktijkwoning voor de arts Roelants. Het ontwerp van Barend Hooijkaas jr. uit 1901 heeft opmerkelijke consoles onder de erker. In de natuurstenen omlijsting zijn bloemmotieven opgenomen. De twee winkelpanden aan de Lusthofstraat

14. Hillegersberg

STRAATWEG 5 - 6

Dit dubbele woonhuis Suzanna en Adriana aan de Straatweg 5-7 werd in 1919 gebouwd. Het ontwerp is als geheel opgevat met een topgevel en twee boogvormige portalen. Het tegeltableau in het midden toont een engelenfiguur.

72-80 uit 1905 aan weerszijden van de Adamshofstraat laten goed het verschil zien tussen verwaarlozing en restauratie. Het Hofje 'Uit Liefde En Voorzorg' aan de Voorschoterlaan 79 werd in 1904 gebouwd. In de verste gevel is een tegeltableau aangebracht. Voorschoterlaan 104 en 113 hebben mooie details.

AVENUE CONCORDIA 55 - 61, 81, 100

H.A. Lieuwens en Zoon ontwierpen de woonhuizen Avenue Concordia 55-61 in opdracht van de joodse advocaat H.H. de Hartog, die zelf op nr. 55 ging wonen. In 1903 werd nr. 57 door J.B. Cartier tot banketbakkerij verbouwd. De erker wordt gedragen door ijzeren en natuurstenen consoles en is bekroond met een door de daklijst schietende veelhoekige toren. Het tegeltableau heeft een voorstelling van klaprozen.

Avenue Concordia 81 werd ca. 1900 door architect H.J. Hoelen gebouwd in een stijl die overgaat van neo-rennaissance in Jugendstil. De houten erker heeft aan weerszijden twee kleine tegeltableaus. Ook het hoekhuis aan de Avenue Concordia en Slotstraat 36 vertoont een overgang van neo-rennaissance naar Jugendstil. De Kralingsche Apotheek op Avenue Concordia 100 werd tussen 1891 en 1893 in neo-rennaissancestijl gebouwd door W. Brandsma Johz. In 1898 werd het pand verbouwd door De Roos & Overeijnder, die Jugendstildetails in de hoektoren en het entreeportaal aanbrachten zoals het tegeltableau met bloemdecoraties. Het originele apothekersinterieur in neorenaissancestijl is nog aanwezig.

16. Wagnerhof

VIJVERLAAN 61, 63, 71 J. VAN TEEFFELN, 1904 E.V.

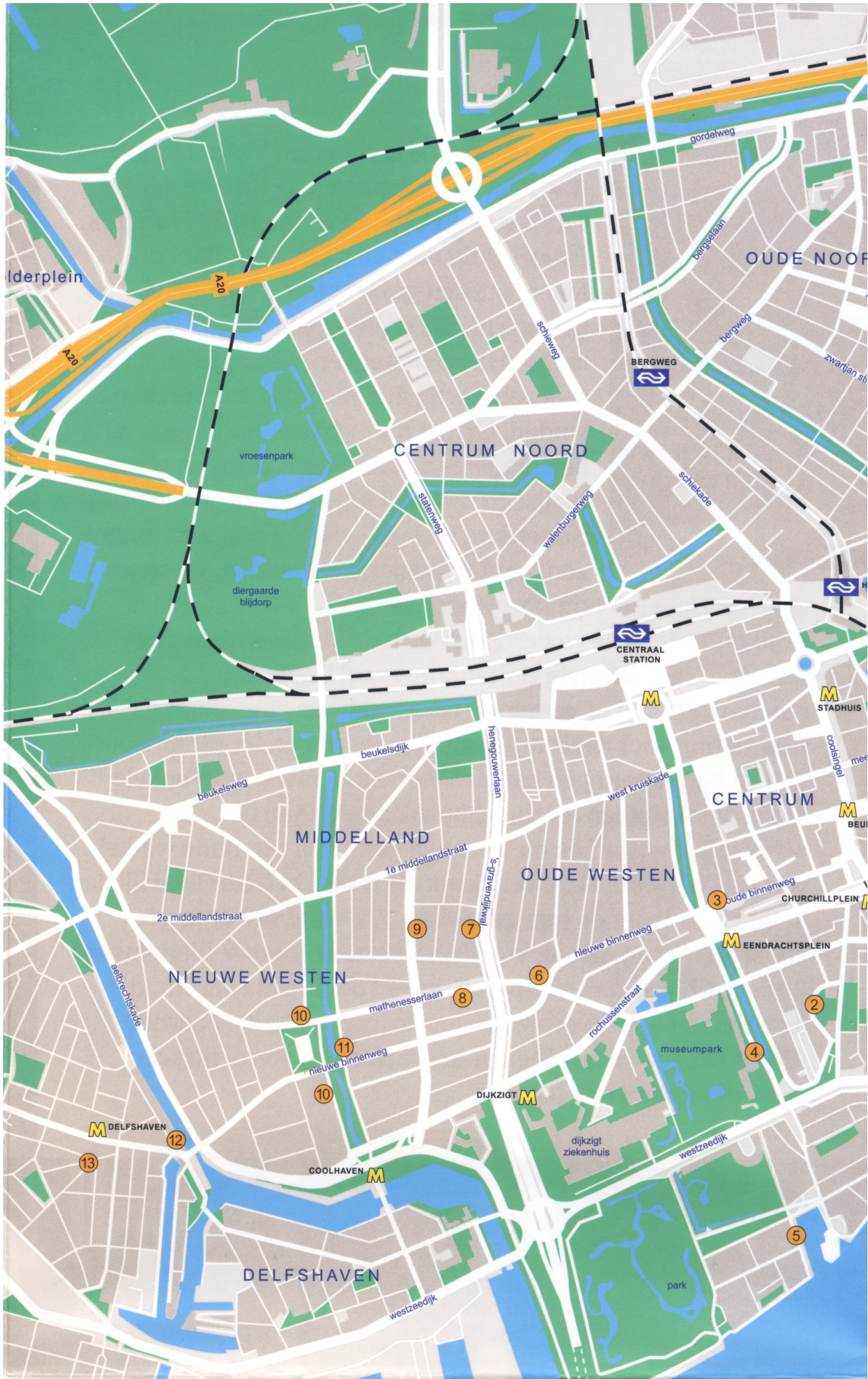
De ondernemer en Wagnerbewonderaar Johannes Dulfer was in 1904 in de Villa Nuova uit 1870 gaan wonen. Hij doopte deze om in Wagner. Vervolgens liet hij tussen 1904 en 1906 een tiental herenhuisjes bouwen in het park rond de Vijverlaan. In het Wagnerhof dragen de woningen de namen van opera's van Richard Wagner. De witgepleisterde gevels met hoog opgetrokken schoorstenen zijn voorzien van namen in zwierige gouden letters onder de dakrand.

17. Hoofdkantoor Holland-Amerika Lijn

KONINGINNENHOOFD 1 J. MÜLLER, C.M. DROOGLEEVER FORTUYN, C.B. VAN DER TAK (JR.), 1901-1920

Het hoofdkantoor van de Holland-Amerika Lijn, die bijna de gehele Wilhelminapier in gebruik had, is sinds 1901 diverse malen uitgebreid. Door gebruik te maken van dezelfde vormtaal en dezelfde materialen is de eenheid bewaard. In 1916 en 1917 verrezen de karakteristieke kopergroene torens. In de gevels zijn allerlei verwijzingen naar de scheepvaart en verre bestemmingen aangebracht. In 1993 werd het gebouw verbouwd tot Hotel New York. Het interieur met gietijzeren trappenhuis is bereikbaar voor hotel- en restaurantgasten.

Iderplein

A20

A20

vroesenpark

diergaard blijdorp

CENTRUM NOORD

BERGWEG

OUDE NOOF

CENTRAAL STATION

M

M

STADHUIS

M

BEU

CENTRUM

MIDDELLAND

OUDE WESTEN

NIEUWE WESTEN

DELFSHAVEN

M DELFSHAVEN

COOLHAVEN

M

DIJKZIGT

M

M EENDRACHTSPLEIN

CHURCHILLPLEIN

museumpark

park

gordelweg

bergsekaan

bergweg

schlegweg

schlegkade

walenburgenweg

statenweg

beukelsdijk

beukelsweg

henegowerlaan

west kruiskade

1e middellandstraat

2e middellandstraat

balrechtstade

mathenesserlaan

nieuwe binnenweg

nieuwe binnenweg

rochussenstraat

dijkzigt ziekenhuis

westzeedijk

westzeedijk

9

7

6

8

10

11

10

13

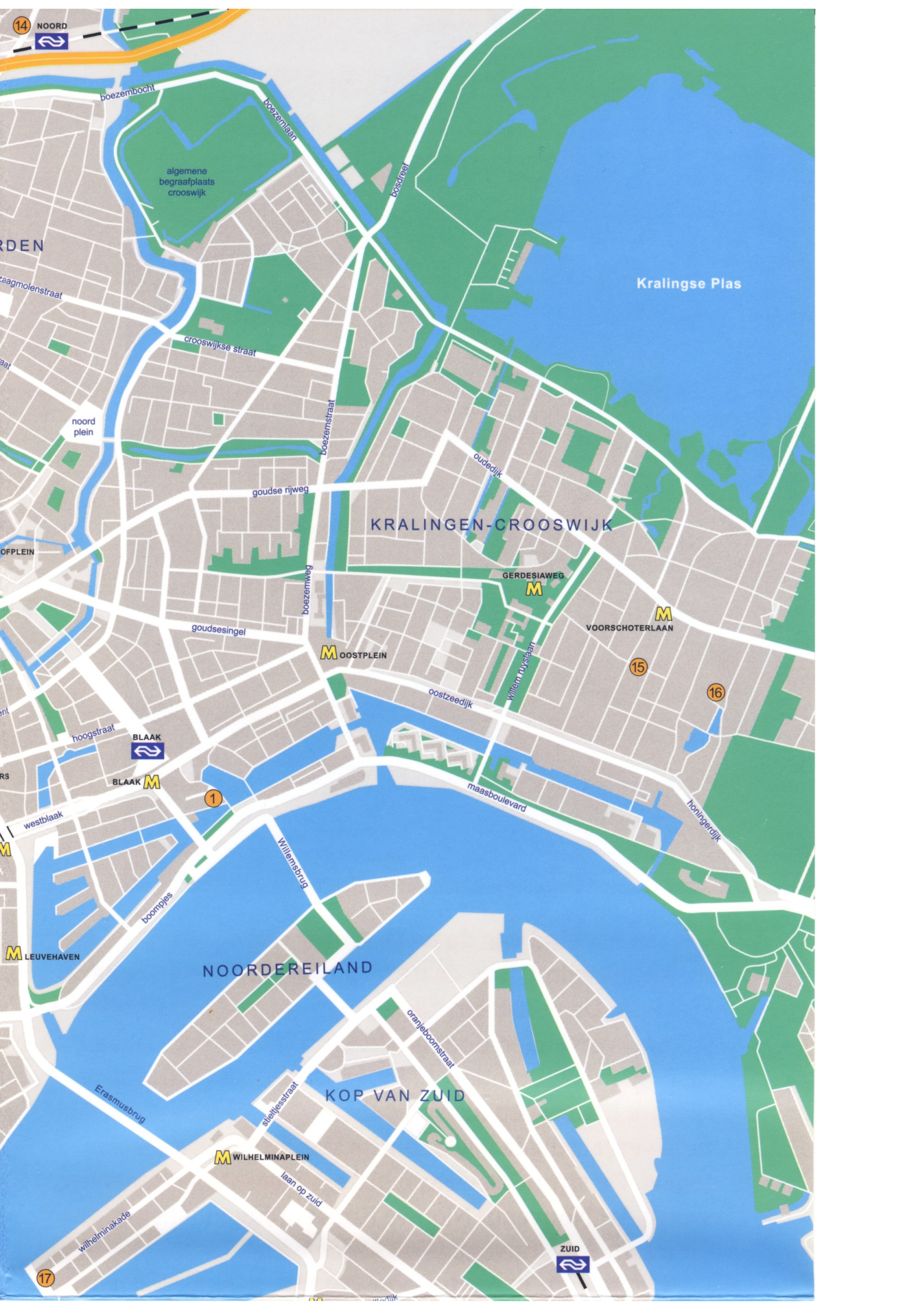
12

5

2

4

3

Colofon

- Productie** Kunsthal Rotterdam
- Tekst** Paul Groenendijk
- Fotografie** Maarten Laupman
- Vormgeving** Kaire Guthan, Trichis Vormgeving BNO
- Druk** Drukkerij Bestenzet b.v.
- met dank aan** Bureau Monumenten dS+V
Gemeentearchief Rotterdam

www.kunsthall.nl

KUNSTHAL
← PLUS →

beleef
architectuur
in rotterdam

